

DE SACRAMENTEN
door
B. Gijsbertsen v.d.m.

Wat is een sacrament?

Wat bedoelen we met een sacrament?

Om die vraag te beantwoorden moeten we eerst iets zeggen over de Kerk. Want de sacramenten spelen binnen die Kerk een belangrijke rol.

Wat wil de Kerk in deze wereld? Als ik het simpel zeg: zij wil mensen in contact brengen met God. Maar hoe doe je dat? Wie legt de verbinding tussen hemel en aarde? Wie kan dat?

De Kerk beseft heel goed dat in wezen alleen de Heilige Geest zelf dat kan. God zelf legt de verbinding met de aarde. Wij hebben die verbinding niet in onze macht. Toch zijn er in de Kerk van oudsher bepaalde handelingen die bij die verbinding kunnen *bemiddelen*.

De verbinding tussen hemel en aarde stuit op z'n minst op twee problemen; het probleem van de *gelijktijdigheid* en het probleem van de *relatie*.

1. Het probleem van de tijd of de gelijktijdigheid.

In de loop van de tijd kwam de Kerk steeds verder verwijderd te staan van het leven van Jezus. Eerst waren er nog de ooggetuigen. Daarna was er nog contact met degenen die gesprekken met de ooggetuigen voerden. Maar daarna... Elke generatie raakte steeds verder verwijderd van Jezus. Hoe Hem dan weer *present* te stellen? Hoe met Hem gelijktijdig te worden?

Wel, één facet van de activiteiten van de kerk is om als het ware dat wat er gebeurd is in Christus vast te houden, door te geven, door ruimte en tijd heen - tot op onze dag - zó dat we er *bij zijn*.

2. Het probleem van de relatie met God.

De kerk wil mensen vernieuwen door ze in relatie te brengen met Christus en God. Maar God is in de hemel, Jezus aan zijn rechterhand. Hoe krijgen mensen een levende relatie, nu, met de levende Christus? Hoe krijg je de hemel op aarde? Als die relatie niet gelegd kan worden komt de Kerk niet boven het niveau van een vereniging of instituut uit.

Dus de belangrijke vraag is: door welke handelingen breng je voor mensen de verbinding met God en Christus tot stand? Wat is dan een goed kanaal? Natuurkundig gesproken: wat zijn goede *geleiders*, zodat de vonk, de warmte, zich zo snel mogelijk verspreidt?

Welnu: in de sacramenten meent de Kerk zo'n kanaal gevonden te hebben. *Een sacrament is* als het ware een geleider, *een overdrachtsmiddel*.

Hoeveel sacramenten?

Welke sacramenten waren er vroeger in de Kerk?

In de vroegere Middeleeuwen kende men veel van dit soort overdrachtsmiddelen; soms tot dertig stuks. Sinds de 13e eeuw werd men het eens over zeven, een heilig getal. Ook de Oosterse kerk sloot zich hierbij aan. En zo is het in de Rooms-Katholieke kerk ook altijd gebleven.

Zeven sacramenten telt men. Zeven overdrachtsmiddelen. Zeven manieren om het heil van het Evangelie, de genade van Christus, op mensen over te dragen. Die overdracht moest wel ritueel zichtbaar zijn. Er moest iets zijn dat de gelovige kon zien: een bepaalde stof of een bepaald teken waarbij je kon zeggen: kijk, daar gebeurt het, daar gaat het van God naar mens. Op menig oud schilderij zie je die zeven sacramenten afgebeeld:

- het doopsel (doop)
- het vormsel (handoplegging en zalving)
- de eucharistie

- de biecht
- de inwijding van een priester
- het huwelijk
- het laatste oliesel (zalving van stervenden)

(Misschien blijft vooral het huwelijk als sacrament vreemd klinken in protestantse oren. Dat ook dat een overdrachtsmiddel zou zijn voor het heil. Dat dus door een huwelijk de genade in iemands leven wordt vermeerderd en een mens met God wordt verbonden).

Genoemde sacramenten werken *ex opere operato*. Dat wil zeggen: de sacramenten werken automatisch. Mits zuiver en volgens de regel uitgevoerd. Zo komt de hemel op aarde. Zo verbindt God zich met de mensen.

Dat onderstreept het belang van de sacramenten in de oude Kerk. Zonder sacramenten is er geen verbinding! Zonder doopsel – zo werd gedacht - wordt een mens niet behouden.

De Reformatie

Toen kwam in de 16e eeuw de Reformatie met zijn sola *scriptura*, alleen *de Schriften*. Een enorm accent werd gelegd op de Schriften en de Woordverkondiging. Het altaar ging de kerk uit, en in plaats daarvan kwam de kansel. Het geloof, zo zei men met Paulus, is immers uit het gehoor, uit het horen van het Woord.

Dat was een revolutie in het denken. De preek is immers geen *stoffelijke* overdrachtsvorm voor het heil van Christus. Woorden kun je niet zien. Zij zijn abstract. Tot dan toe had het Woord daarom nooit een grote plek in de kerk gekregen. Het ging tot dan toe om de sacramentele handelingen. Zij bemiddelden immers het heil voor de mensen.

Maar de Reformatie stelde: het gaat niet om die sacramentele handeling van de priester, nee, *het Woord is het sacrament*. Sterker nog: het Woord is het sacrament, het overdrachtsmiddel bij uitstek. Door het Woord komt een mens tot God en Christus.

Bovendien, zo stelde de Reformatie: de sacramenten werken niet automatisch. Ook het Woord werkt niet automatisch. De Heilige Geest komt in dat Woord mee. En Hij alleen kan het geloof in een mensenhart wekken. Je wordt dus niet per definitie, *niet automatisch* heiliger van de woordverkondiging of van welk sacrament ook!

Deze stelling moet schokkend zijn geweest. Hij was tegelijk ook een aantasting van de status van de priester. De priester bemiddelt in deze gedachtengang het heil immers *niet*.

Relatie Woord-sacrament

En dan gebeurt er iets merkwaardigs. We zagen: de Reformatie zet de prediking naast en boven de sacramenten die er waren. Logisch zou nu zijn om de Woord-verkondiging of een achtste sacrament te noemen, of te besluiten: er is maar één sacrament, namelijk het Woord, en alle andere sacramenten zijn van ondergeschikt belang of laten we vervallen. Maar dat gebeurt niet. Wat doet men wèl? Men stelt het Woord (de woordverkondiging) bovenaan, maar men noemt het *niet* sacrament. Vervolgens worden alle sacramenten afgeschaft *op twee na*: Doop en Avondmaal. En waarom worden alleen die twee gehandhaafd? Wel, u hoort dat in het leerboekje van die tijd, de Heidelbergse Catechismus: omdat die twee sacramenten door Christus waren ingesteld.

Het resultaat van deze beslissing laten we even op ons inwerken. Want deze verandering betekende een grote verschuiving van waarden in vergelijking met de kerk vóór die tijd, en met de RK-kerk tot vandaag toe.

Centraal staat nu in de protestantse kerken de kansel. De prediking van het woord is *het* overdrachtsmiddel bij uitstek.

Dan zijn er daarnaast nog maar twee sacramenten. Nog altijd handelingen die een mens tot God verbinden, maar zoals al gezegd: zij werken niet meer automatisch. Zonder geloof, zegt de Reformatie, werken ze niet. En ze zijn *aan het Woord onderworpen*. Ze zijn - als ik zo mag

zeggen - minder belangrijk dan de preek. Hoor maar naar het Antwoord 65 van Zondag 25 van de Catechismus: De Heilige Geest wekt het geloof in onze harten door de verkondiging van het Heilig Evangelie. Daar komt het vandaan! Door het gebruik van sacramenten wordt het geloof alleen versterkt. Niet meer *bewerkt* (zoals het altijd was), maar alleen *gesterkt*.

En in Antwoord 66: de sacramenten zijn er opdat de belofte van het Evangelie des te beter verstaan wordt. Dus slechts: des te beter! Maar je zou op grond van deze leerstelling dus kunnen concluderen: *de goede verstaander heeft aan het Woord genoeg!* Het Woord maakt zalig. De sacramenten niet. De sacramenten zijn er alleen nog - zoals Calvijn wel gezegd heeft - vanwege onze kleingelovigheid. Om ons naast het gehoor toch nog met meerdere zintuigen bij het heil te betrekken. De sacramenten doen echter niet anders dan het Woord onderstrepen. Een plaatje bij het verhaal. Onderstreping van de werkelijkheid die er in de preek al is. En hiermee sloot men tegelijk aan op de betekenis van het woord sacrament(um): eed van trouw, waarborg. Een sacrament is een teken en zegel, een waarborg bij het Woord; een bekrachtiging van wat God daarin zegt. Zoals tussen twee partners een trouwring en huwelijkszegel de liefde bekrachtigen die er al is.

Een juiste beslissing?

Nu is dat wat de Reformatie beslist niet niets. Het geeft het sacrament van bijvoorbeeld de Heilige Doop wel een andere plek, maar maakt het niet waardeloos. En dit standpunt van de Catechismus onderstreep ik vaak nog en vergelijk het met het geven van een verlovingsring. Zo'n ring is een teken van trouw. En zo'n teken... Je zegt niet tegen je aanstaande bruid: die heb ik niet nodig, die gooi ik weg. Zo is de doop een zinvol teken: God meent het echt. Hij geeft een waarborg van zijn trouw. Ontwifelbaar getuigenis van zijn liefde in Christus voor jou. Teken en zegel. Eed van trouw. Zoals ik zei: niet niets.

Maar toch waag ik de vraag: is dat alles??? Is deze erfenis van de Reformatie, waarmee wij tot vandaag leven, het enig juiste? De reformatoren zouden m.i. de eerste zijn om te zeggen: de Schrift gaat boven alles. En als de Schrift nog anders spreekt, dan passen we ons theologisch denken opnieuw aan. En zij durfden dat. Dat hebben we gezien. Zo radicaal durven wij meestal niet eens te leven. Dus stel ik de vraag: spreekt de Schrift wellicht toch nog anders dan in Zondag 25 wordt verwoord?

Het beroep op de Schrift

Als we ons in ons denken op de Schrift alleen willen beroepen, zijn er nog wel enige elementen te noemen die ons te denken geven.

A. De keuze voor 2 sacramenten

De Reformatie stelt: alleen wat door Christus is ingesteld mag een sacrament heten.

In dit verband beroept men zich vervolgens op de instelling door Christus van het *Heilig Avondmaal*. En daarnaast op zijn opdracht om te *dopen*. Voor dat laatste citeer ik die beroemde woorden aan het slot van Mattheüs-evangelie: "Gaat dan heen, maakt alle volken tot Mijn discipelen en doopt hen in de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb". Maar die woorden roepen direct een nieuwe vraag wakker. Want als ik goed naar die woorden luister, dan hoor ik daar niet alleen over een opdracht om te dopen. Ik hoor daar ook over *leren* en tot leerling maken, dus – concreet - over *prediking en catechese*. Dus: als de instelling door Christus de basis is, het principe is voor het aanwijzen van een sacrament, waarom dan deze niet? Prediking en catechese zijn dan ook geleiders!

En zouden er dan niet nog meer middelen zijn waardoor het heil kan worden overgedragen aan mensen? Heeft Christus ons bijvoorbeeld ook niet geboden elkaar te vergeven? Dus is het dan zo vreemd dat de biecht (en de daarbij horende woorden van vergeving) in de RK-kerk een sacrament is? De discussie over de biecht is in elk geval toen, in de 16e eeuw, al direct

ontbrand. Calvijn hield het op twee sacramenten, Luther op drie (inclusief de biecht), Zwingli koos voor helemaal geen sacramenten. Ze gingen allemaal een andere weg. Wij zitten, bij wijze van spreken toevallig, op de lijn van Calvijn. Maar ik denk dat we open moeten blijven voor het gesprek. Calvijn is de bijbel niet.

B. Waar vinden we de sacramenten in de Schrift?

Het woord sacrament komt in de hele bijbel niet voor. Het is, gaf ik al aan, een romeins woord. Het is een latijnse vertaling voor het griekse woord 'mustèrion'. Dat woord betekent zoets als 'heilgeheim'. Maar waar vind ik die inhoud in Zondag 25 terug? Ik hoor wel over de romeinse inhoud: teken en zegel. Maar waar blijft de bijbelse inhoud?

Er is in het Nieuwe Testament één specifiek mustèrion, één heilgeheim, en dat is Jezus zelf. Hij is de verbinding tussen hemel en aarde. In Hem wordt het Woord Gods aan mensen geopenbaard. Hij is – met een hebreuws woord - een 'masjal'; dat is: gelijkenis van het Koninkrijk van God.

Jezus Christus is degene die door de kracht van de Heilige Geest leven-met-God legt in de harten van mensen. Over de grenzen van Israël heen doet Hij dat. Hij bemiddelt dat door de Geest. En dat is een geheim, door niemand na te rekenen of te organiseren, maar het gebeurt; telkens weer. En mensen geven zich aan Hem gewonnen. Zeggen dat ze Hem Zelf gezien, gehoord hebben, spreken over de vervulling van hun hart met Zijn Geest. Prijzen de God van Israel. En dat gebeurt - die *bemiddeling* kan gebeuren - op zoveel manieren! Bijvoorbeeld door een lied; een gebed; in een bijbelkring of catechese-uur; bij een preek; door een bepaalde *daad* van liefde (in Joodse kring is het vooral het *doen van de mitswot/de geboden* dat het heil bemiddelt; door de daden van de rechtvaardigen komt er hemel op aarde); en bij de Doop of bij een Avondmaal... Daar kan het allemaal gebeuren! Dat kunnen dus *allemaal* geleiders worden, *sacramentele handelingen*. En als dat gebeurt, met u, met mij, dan overstijgt dat alles wat wij bedenken en dachten te weten. Dan weten wij Hem *dichtbij*.

De Heilige Geest is dus duidelijk niet gebonden alleen aan onze preken en onze twee sacramenten! En gelukkig maar. Het heilgeheim is breder dan onze twee sacramenten, groter. Dat neemt niet weg dat het zinvol is met elkaar na te denken over Doop en Avondmaal, en onze praktijken er omheen. Maar:

- a. ik zie deze sacramenten dan toch als slechts twee van de kanalen waardoor het heilgeheim, het sacrament, Jezus Christus Zelf in Zijn liefde voor ons mensen, onze harten kan vervullen met grote verwondering en vreugde.
- b. ik zie deze sacramenten ook als meer dan alleen maar teken en zegel bij het Woord. Niet dat ik terug wil naar de tijd voor de Reformatie door te stellen dat ze automatisch werken. Maar wel: *meer dan* teken en zegel. In zo'n sacramentele handeling *gebeurt ook echt iets*. Daar, in Doop en Avondmaal, wordt niet alleen maar onderstreept wat eigenlijk elders gebeurt (nl. in de preek), nee, daar gebeurt ook echt iets tussen God en mensen. Althans, daar *kan* iets gebeuren waardoor ons bestaan geneest - door de kracht van de Heilige Geest. Daar kan het gebeuren dat wij ervaren: het heilgeheim wordt aan Zijn vrienden naar Zijn vreeverbond getoond.

Catechumenaat

Ik neem u mee ver terug in de tijd: de 3e eeuw na Christus.

Stel dat je toen leefde en je wilde bij de Kerk gaan horen. Hoe ging dat dan in z'n werk?

Je meldde je aan bij de ambtsdragers van een gemeente. Deze ambtsdragers gaven je naam dan door aan een catecheet. Want er waren duizenden als jij die bij de Kerk wilden horen. De Kerk kon de stroom nauwelijks aan. En er waren daarom speciale opleidingsinstituten opgericht, zogenaamde catechetenscholen, waar mensen werden opgeleid om de kerkenraden bij te staan in de opvang van die duizenden mensen die wilden toetreden. Goed, je naam wordt dus

genoteerd, en er volgt een vóóronderzoek. Een gesprek om te weten wàt je beweegredenen zijn om tot het christelijk geloof over te gaan.

Als je daar doorheen komt, word je 'catechumeen'. Samen met vele andere catechumenen word je aanvaard als doopkandidaat. Maar de doop laat nog wel even op zich wachten. Eerst moet je nu een belofte afleggen dat je met alle heidense gewoonten zult breken en op een christelijke manier wilt gaan leven. Aansluitend op die belofte worden je de handen opgelegd, wordt een kruisteken over je gemaakt, en wordt met je gebeden. Dan begint het catechumenaat.

Samen met de andere catechumenen zit je op een aparte plaats in de kerkdienst. In het eerste jaar mag je in de dienst alleen de preek horen. In het tweede jaar mag je ook de gebeden meemaken en bij het gebed meeknielen. In het derde jaar vorm je met de anderen een bijzondere groep die bezig is met de laatste fase van het onderricht voordat de Heilige Doop plaatsvindt. Gedurende al die jaren is er regelmatig onderricht. In het onderwijs dat je ontvangt gaat het om een beknopte weergave van het christelijk geloof, ethiek (levensstijl) en de inhoud van Doop en Avondmaal. Dat laatste niet uitvoerig, want de eigenlijke inwijding in de geheimen van Doop en Avondmaal en het leren van het Onze Vader vinden pas op het allerlaatst plaats. Velen uit je groep haken af. Zij blijven soms hun hele leven catechumeen. In naam horen ze bij de kerk, maar ze maken nooit hun opleiding af.

Stel dat jij erbij blijft. Dan komt na ca. 3 jaar de laatste stap. Opnieuw wordt onderzocht hoe gemotiveerd je bent. Tegelijk wordt je hele levenswandel onder de loep genomen. Daaruit moet immers blijken of je het echt meent. Vanaf de veertigste dag vóór Pasen krijg je dan elke dag onderwijs; je krijgt bijvoorbeeld uitleg over de geloofsbelijdenis. Maar nog niet alles krijg je te horen. Pas in de laatste week voor Pasen, dan pas krijg je de letterlijke tekst van de geloofsbelijdenis die je straks moet opzeggen. Dan pas mag je het Onze Vader ook zelf opzeggen.

En dan is er: de Paasnacht. Na al die jaren en zoveel onderwijs ga je onder in het water en je laat je oude leven compleet achter je. En je wordt ingelijfd in het lichaam van Jezus Christus, deel van Hem Zelf, èn deel van Zijn gemeente, de Kerk. Nog één week volgt dan, na die paasnacht, waarin de allerlaatste geheimen in een aansluitende catechesereeks aan je worden toevertrouwd. Dan hoor je er helemaal bij. Je bent gedoopt en je hebt toegang tot het Heilig Avondmaal. Want die twee sacramenten houden in wezen hetzelfde in: dat je deel bent van het lichaam, de gemeente, van Jezus Christus. Zo was het in de derde eeuw.

De doop als grensovergang

Ik denk niet dat ik het overdrijf als ik zeg: je kwam de Kerk toen maar zo niet in. Je moest letterlijk en figuurlijk eerst door de doopkapel, en daar hing heel wat onderwijs omheen. Je moest dus wel zeer gemotiveerd zijn en het bloedserieus menen om uiteindelijk in Doop en Avondmaal te mogen participeren.

Waarom zo'n intensieve voorbereiding? En al die geheimzinnigheid? Misschien mag je wel simpel antwoorden met te zeggen: men nam zichzelf èn degene die lid wilde worden serieus. Men nam zichzelf serieus: het betekent iets om met elkaar gemeente, het lichaam van Christus, op aarde te zijn. Wat heet! Dat vroeg om een heilig en toegewijd volk, getuigend in zijn handel en wandel van de kracht en licht van het Evangelie! Werkelijk een licht zijn in de wereld, een nieuw volk temidden van de volkeren der aarde.

Men nam ook de ànder, die lid wilde worden, serieus. "Weet je wel welke stap je zet? Wil je en kun je dat echt: breken met de heidense manier van leven? Wat betekent dat niet in je familie, je vriendenkring, je werk? Durf je en wil je echt als een christen leven, iemand in wie iets zichtbaar wordt van Jezus Christus zelf?" Vandaar de lange voorbereidingsperiode. En als op deze manier iemand dan uiteindelijk door de Doop in de Kerk werd opgenomen, dan wist je vrij zeker dat ook hij of zij heilig zou leven, en dus de heiligheid van de gemeente niet zou ontcrachten, geen aanfluiting zou zijn voor de Naam van Christus. De Kerk moest een goede geur van Christus in de wereld zijn.

Maar het diepste antwoord op die vraag - waarom zo'n intensieve voorbereiding op de Heilige Doop? - is natuurlijk de inhoud van die Heilige Doop zelf. Want u voelt wel (en dan zijn we terug bij wat we al eerder zeiden): die Doop was méér dan een teken en zegel van het verkondigde Woord, zoals de Heidelberger Catechismus het later zou zeggen; meer dan alleen zinnebeeld. Daar gebeurde ook echt iets dat je niet zo maar alleen een onderstreping kunt noemen van het Woord. Nee, het heilgeheim, 'Jezus Christus en die gekruisigd', komt hierin ook tot die dopeling. En eigenlijk geeft ook de Catechismus dat eeuwen later nog toe als ze helemaal op het eind zegt "dat wij éven werkelijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn, als wij uitwendig met het water gewassen worden". Met andere woorden: In de Heilige Doop worden de zonden ook werkelijk vergeven. Zij geeft werkelijk deel aan Christus en het Eeuwige Leven.

Het geheim van de Paasnacht

Die christelijke gemeente in de 3e eeuw doopte niet voor niets in de Paasnacht. Daarmee zocht men naar - wat we noemden - de *gelijktijdigheid* met Christus. De Heilige Doop, in die nacht, dat betekende ook werkelijk - wat in Rom. 6 staat geschreven - : mèt Jezus Christus sterven, mèt Hem begraven worden, en mèt Hem opstaan in een nieuw leven. Het water van de Doop verbindt de dopeling met Jezus Christus, zoals Hij eeuwen daarvóór Zich gaf, en zoals Hij nú zit aan de rechterhand van Zijn Vader. Zoals de Catechismus verwoordt: gewassen in Zijn bloed, gestort op Golgotha (de band met het verleden van Christus), èn vernieuwd en geheiligd door de Heilige Geest die op je neerdaalt, opdat je dat nieuwe leven dat vóór je ligt ook gestalte kunt gaan geven (de band in het heden met Christus).

De oude mens, de vroegere ik, blijft achter in het graf. Een nieuwe mens die in Christus is, staat op, levend voor God in Christus Jezus, strijdend tegen alles wat nog aan de oude mens herinnert.

Dat is het heilgeheim; sacrament. Niet na te rekenen. Maar zo echt en reëel als het voor een gelovige gemeente maar zijn kan.

Ben je door de Doop heen, dan ben je door de dood heen, en sta je in het leven, met alle kinderen Gods en vooral met dé Zoon van God Zelf. Je staat in de gemeente, je bènt in het Lichaam, je hebt het eeuwige leven. Ik denk: dat moeten we ook niet loslaten. De Reformatie vezette zich tegen het automatisme van de sacramenten en zei: het Woord brengt tot geloof; het Woord is de norm. Accoord. Maar nu wel oppassen voor nieuwe valkuilen. De valkuil dat er zo'n accent gelegd wordt op het schriftwoord 'het geloof is uit het gehoor' dat er als het ware geen concreet heil meer komt van de kant van Christus. De valkuil dat je je nooit meer kunt zeggen: *het is geschied*: de vergeving van zonden. De valkuil dat je je altijd weer zou moeten afvragen of je wel genoeg geloofde. Dan vallen we in een put van onzekerheid en twijfel, en worden nog gepasseerd door de oude christelijke kerk die wel van deze geloofszekerheid wist.

Dus als ik op een zondagmorgen zeg "al wie oprecht zijn schuld heeft beleden, die zijn de zonden vergeven", dan is dat een sacramentele uitspraak, die gelijk staat aan de inhoud van doop en avondmaal. Het *is* geschied, wij zijn Paasmensen.

Huidige vervlaking

Als ik nu dit alles, wat net gezegd is, afzet tegen hoe het heden ten dage bij ons toegaat, dan regent het vragen. Vragen waar je niet al te blij van wordt.

De simpele vragen als: hoe serieus nemen *wij* onszelf? Kerk, lichaam van Christus, heilig volk te, toegewijd aan Christus en aan God, met heel ons hart, heel onze handel en wandel? Hoe serieus nemen wij hen die de Heilige Doop begeren? Wijzen we hen op de breuk tussen het oude, heidense leven, en het nieuwe christelijke leven dat zij willen leiden? Of is die breuk er niet of nauwelijks? Want als we onszelf niet serieus nemen als heilig volk, nu ja, dan hoef je ook die ander, die erbij wil horen, niet zo serieus te nemen. Dan neem je een houding aan van: kom er maar bij, gemakkelijk genoeg.

Maar als de secularisatie zo'n houding bij ons gecreëerd heeft, is direct de vraag te stellen: wie zou er dan eigenlijk nog bij *willen* horen, bij zo'n volk, dat in leven en wandel en denken weinig verschilt van de rest. Waarom zou je daar dan bij willen horen? Hoeveel aanvragen krijgen we trouwens nu helemaal per jaar?

Dat zijn nog de simpele vragen aan onszelf vandaag. De moeilijke zijn: is de Heilige Doop voor ons ook nog een heilgeheim (mustèrion, sacrament), een inlijving in Christus Jezus en Zijn volk? En is het dus echt zo dat iemand die de Heilige Doop vraagt, inderdaad begeert wezenlijk te horen bij Jezus Christus en die gekruisigd? Wil die wezenlijk, met heel zijn of haar hart horen bij Christus' lichaam op aarde, de gemeente, dat nieuwe volk? Is er de belijdenis: Ik kan daar niet buiten!?

Zijn bij ons Heilige Doop en Heilig Avondmaal van hetzelfde niveau? De praktijk lijkt bij ons wel te zijn, dat dopen wel ongeveer het simpelste en gemakkelijkste is wat mogelijk is. Dopen kan altijd wel. Of je ook bij de gemeente wil horen, dat is weer vers twee. Misschien zal ik waarachtig ook nog eens naar de kerk gaan of zelfs serieus een taak in de gemeente op mij nemen. Als ik heel serieus wordt, ga ik dan nog eens belijdenis doen. En ooit misschien nog eens aan het Heilig Avondmaal.

Iedereen kan begrijpen dat een gemeente die zo leeft, denkt, handelt, ver heen is. Hoe krijg je zo'n gemeente weer op niveau?? Waar is het heilig volk te? Waar is de uitstraling van de Kerk heden ten dage?

Schuld van de kinderdoop?

Er gaan stemmen op die vragen: is de vervlakking van de Kerk hier te lande niet het gevolg van de kinderdoop? Als we nu maar geen kinderen zouden dopen maar alleen volwassenen, mensen die ècht de keuze hebben gemaakt bij de gemeente te willen horen, ècht geloven, dan zouden we meer zo'n 'heilig volk' zijn als bedoeld. Toch?

Die reactie is niet alleen voorspelbaar, hij snijdt ook hout. Want het lijkt me evident dat de gemeente, het hele gemeentelven, anders zou zijn als iedereen eerst ècht moet kiezen vóór hij of zij gedoopt wordt.

En toch ligt het ingewikkelder. Die gemeente in de 3e eeuw die we bekeken hebben, kende de kinderdoop namelijk óók. Want de kinderdoop is een heel oud fenomeen. Er is verschil van mening over of je dit gebruik in het Nieuwe Testament al kunt aantonen, maar het is bekend dat al in de eerste eeuwen de gemeente haar kinderen doopte. En tóch bleef – toen - de scheiding tussen kerk en wereld, tussen gelovig en ongelovig, gehandhaafd. Dat moeten we dus eens nader bekijken. We doen dat aan de hand van twee vragen: A. Waaróm doopte men de kinderen? B. Hoe leidde dat - tóen - tóch niet tot vervlakking?

A. Waaróm doopte men de kinderen?

Allereerst moet worden gezegd: men doopte niet zomaar 'de kleine kinderen'. Laat die formulering, ook in Vraag 74 van de Catechismus, ons niet misleiden. De gemeente doopte niet *de* kleine kinderen, nee zij doopte *haar* kleine kinderen. Je hoort dat nog in Antwoord 74: ze worden gedoopt om hen te onderscheiden van de kinderen der ongelovigen.

Hoe was de gang van zaken? Je kwam, zagen we, als volwassen mens de Kerk maar zo niet in. Maar bèn je eenmaal in die Kerk, dan ben je ook helemaal lid van dat gezin. Voluit. 't Is één Lichaam, één geheel. En wie dan zoon of dochter kreeg, die kreeg dat kind dus in feite *binnen* dat Lichaam; je kind werd (figuurlijk gesproken) *in de Kerk* geboren. En, geboren binnen de gemeente, geboren op het erf van de Kerk, dan hoort het voor het gevoel van de gemeenteleden ook *tot* die Kerk.

En dat is niet alleen gevoel. Het wordt door bijbelse praktijken en begrippen onderstreept. Ik noem er zes:

1. Men kende in het jodendom al het verschijnsel dat, als iemand uit de heidenen Jood wilde worden, dat dan ging via een doophandeling. De zogenaamde proselietendoop. Zo'n

proseliet, bekeerling, werd gedoopt *met de kinderen* die hij had. En kreeg hij later nog meer kinderen, dan hoorden die er automatisch bij. 't Is dus niet zo gek als je in het Nieuwe Testament hoort: hij werd gedoopt met zijn *huis*, dat is: zijn kinderen en eventuele anderen zoals bijvoorbeeld lijfseigenen.

2. Van Paulus weten we dat de gedachtengang leefde, dat *kinderen geheiligd zijn in hun ouders*. U vindt dat terug in 1 Cor. 7:14. Hij vertelt daar over gelovige mannen en vrouwen die getrouwd zijn met een ongelovige partner. In die tijd vaak voorkomend, waar de één wel de ander niet tot geloof kwam. Als ze nu toch samen willen blijven wonen, dan, zegt Paulus, is die ongelovige partner *geheiligd* door het geloof van de ander. Zo, zegt hij in dat verband, is het immers ook met de kinderen. Kortom: door het geloof van één mens in een gezin, is dus dat *hele* gezin, zolang ze bij elkaar wonen, geheiligd. Dus behorend bij God en Zijn gemeente, opgenomen in dienst aan Hem.
N.B.: die woorden worden tot troost en als richtinggevend gericht tot de gelovigen die in zo'n situatie leven. Je kunt op grond hiervan bijvoorbeeld niet zeggen: o, dat is handig, op die manier kan ik iemand in plaats van mijzelf laten geloven, en zo hoor ik er dan toch bij. Nee; maar wie gelooft die mag weten: zij die bij mij leven, horen erbij.
3. Het is zelfs bekend uit het NT dat sommigen de kring nog breder trokken en zich lieten dopen voor mensen die al lang gestorven waren. Een overleden grootmoeder bijvoorbeeld of vader. Op die manier meenden zij die doden, die gestorvenen, als het ware nog mee op te nemen in het Lichaam van de kerk. Er is hierover weinig bekend, maar u vindt het in 1 Cor. 15:29. Paulus signaleert het en spreekt er geen kwaad van. Hij gebruikt het zelfs als mede-onderbouwing van zijn betoog.
4. We hadden het er over dat de gemeente haar kinderen doopte omdat zij geboren werden op het erf van de Kerk. Dat werd later ook wel genoemd: op het erf van het *Verbond*. Zo Antwoord 74. De gedachte hierachter is: God heeft ooit een verbond gesloten met Abraham. Dat verbond is eindeloos vernieuwd en uitgebreid. En besloeg uiteindelijk de twaalf stammen en elke nieuwe generatie in Israël. Door Jezus Christus werd het echter helemaal uitgebreid omdat toen ook niet-Joden in Israël in het Verbond konden worden ingelijfd. De woorden "Het verbond met Abraham zijn vrind, bevestigt Hij van kind tot kind", woorden van Israël, werden ná Jezus ook door *heidenvolkeren* gezongen. Zij hoorden er ook bij, bij het volk Gods, bij Israël, *mede-huisgenoten* van Gods eigen volk, ook kinderen van Abraham.
5. Toen die gedachte ging leven – het verbondsdenken -, was de stap niet groot meer om de doop in de Kerk te vergelijken met de besnijdenis in Israël. De besnijdenis was immers het teken van het verbond tussen God en Abraham en werd verricht aan de kinderen. Dus kon het niet anders of ook de Kerk vond dat de kinderen erbij hoorden, en besliste dat zij dus het teken van het Verbond in die Kerk, de Doop, moesten ontvangen.
6. En het laatste maar niet onbelangrijkste punt. De Heilige Doop, ook al had je daar als catechumeen naar toe geleefd, was nooit onderstreping van je eigen geloof. Nee, in de doop onderstreepte God dat Hij jou in Jezus Christus liefhad. Die liefde gaat altijd voorop. Ons geloof en onze wederliefde zijn nooit voorwaarde om Gods heil te ontvangen. Integendeel, ons geloof is een vrucht van de redding die God schenkt. Dus was ook dat een reden voor de gemeente om haar kinderen te dopen. Zij hoorden bij de kerk, God had hen lief. Zijn belofte gold ook hen. Zoals de Catechismus zei: aan hen wordt niet minder dan aan de volwassenen de verlossing van de zonden door het bloed van Christus, en de Heilige Geest die het geloof werkt, beloofd. Gods belofte en liefde gaan aan ons geloof vooraf.

Vanuit dit soort gedachtengangen doopte de christelijke gemeente - naast de volwassendoop die ook gepraktiseerd bleef worden - dus haar kinderen. Met verrukkelijke consequenties! Want dit betekende en betekent bijvoorbeeld ook dat verstandelijk gehandicapte kinderen in de gemeente worden gedoopt, ook al zouden ze misschien nooit iets van God kunnen begrijpen,

laat staan zelf geloven. De doop is tenslotte niet een intellectuele daad van onszelf, maar een liefdedaad van God. Een God die zich zeker over de geringen onder ons ontfermt.

B. *Hoe leidde dit toch niet tot vervlakking?*

Hoe zorg je er dan voor dat je toch, ondanks de praktijk van de kinderdoop, als kerk een afgezonderd volk, toegewijd aan God, blijft? Sommigen waren immers bang dat juist de kinderdoop vervlakking in de gemeente in de hand werkt.

Ik denk dat de antwoorden voor de hand liggen. En kan daar kort over zijn. U kunt ze na het gehoorde al zelf bedenken.

U merkte steeds al in de formulering: het waren/zijn *niet de ouders* die hun kinderen ten doop houden, nee, *de Kerk* doopt *haar* kinderen. Die kinderen horen - via die gelovige ouders - bij de Kerk. En daarom worden ze gedoopt in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Die kinderen zijn een verantwoordelijkheid van de hele gemeente, horen bij dat grote gezin. Nog altijd staat in het doopformulier 'toevertrouwd aan de liefde en zorg van de hele gemeente'. Die verantwoordelijkheid is ook altijd binnen de kortste keren genomen. De kinderen krijgen zo spoedig mogelijk catechese: *om hun Doop te verstaan*. Alle catechese is in wezen doopcatechese.

En zoals de doopplechtigheid bij de Doop van een volwassene eindigde met de confirmatie, de handoplegging, een bevestiging tot lidmaat van het Lichaam van Christus, zo eindigde in de vroege Kerk ook de Doop van het kind met confirmatie. Maar: deze confirmatie bleef bij de kinderdoop nog even uit tot na de doopcatechese; de plechtigheid was bij de kinderdoop als het ware nog niet 'af'. Maar zodra de (doop)catechese was voltooid, volgde de confirmatie: de *bevestiging tot lidmaat*. In de oude Kerk zo spoedig mogelijk na de doop van het kind, vaak al op jonje leeftijd. En dus: een bevestiging tot lidmaat *met handoplegging*.

Dat de plechtigheid niet 'af' was zolang er nog geen confirmatie was, betekende niet dat de Heilige Doop minder betekende. Maar het wees de kinderen er wel op hun verantwoordelijkheid zo spoedig mogelijk te verstaan en mee de Kerk, het heilig volk, te dragen en heilig te houden. Zo deed de hele Kerk zijn best om het Lichaam van Christus op aarde ook heilig te houden.

Nieuwe vragen rond de doop

De kinderdoop op zich is dus nog niet de reden waarom bij ons vandaag alles zo vervlakt. Die vervlakking zit meer in de *praktijk* rond de Heilige Doop, zoals die gegroeid is. Wij houden de Doop niet heilig. Naast de vragen die we al eerder stelden, komen er daarom nog vragen bij ten aanzien van de kinderdoop. Vragen die wij onszelf vandaag te stellen hebben.

Dopen wij nog de kleine kinderen *van onze gemeente*? Zijn het *onze* kinderen, of dopen wij eigenlijk alleen die kinderen van die ouders, en zitten erbij en kijken ernaar zonder ons verantwoordelijk te weten? En, direct daarop volgend, de vraag: in hoeverre horen die ouders die hun kinderen laten dopen bij die gemeente? De Heilige Doop - zagen we - geeft toegang tot en verbindt met het Lichaam van Christus op aarde. Willen dan die doopouders, met hun kind, wezenlijk bij de Kerk, bij het Lichaam horen? Hebben ze dat ooit uitgesproken - zijn ze zelf geconfirmeerd? Vieren ze het Heilig Avondmaal mee? Hebben ze dat ooit laten merken in *levenswandel*? De gemeente kan m.i. *alleen haar eigen kinderen* dopen.

Horen de doopouders niet bij de Kerk, en *willen* ze ook niet wezenlijk bij de Kerk van Christus horen - dan moeten we misschien andere wegen voor hen en hun kinderen zoeken; zodat de Heilige Doop niet wordt gedeklasseerd. De doop, ook de kinderdoop, moet toch een *Heilige Doop* blijven, een sacrament! En anders moet het ons niet verbazen als mensen gaan kiezen voor herdoop en volwassendoop, omdat ze de kinderdoop niet als een sacrament zien functioneren.

En hoe functioneert onze (doop)catechese? We beginnen tegenwoordig pas met catechisatie op het twaalfde of dertiende jaar. Op die leeftijd telt in de synagoge een joods kind al volwaardig mee!

Last but not least nog de vraag - waardoor de huidige dooppraktijk ook ontstaan is -: hoe ver reikt nu eigenlijk het Verbond? We zagen de stap die in het verleden gezet werd: de doop is voor ons teken van het Verbond, zoals dat voor de Joden de besnijdenis is. Maar de Joden zijn een volk. Al ben je als Jood atheïst en zie je nooit een synagoge van binnen, je kinderen zijn dan nog steeds Jood, en op grond daarvan volk van God..... Maar zo automatisch kan dat in de Kerk toch niet werken? Wij zijn toch Israël niet? De Nederlandse Hervormde Kerk is die kant wèl uitgegaan. Zij is zo groot met name ook door de zogenaamde 'geboorteleden': al heb je zelf geen binding met de Kerk en al laat je je kinderen niet dopen, je leeft nog steeds op het erf van het Verbond op grond van het feit dat ooit grootmoeder wel bij de Kerk hoorde. Op die manier móét de scheiding tussen Kerk en wereld wel vaag worden.

M.i. is het prima als de Kerk, als heilig volk, aan haar eigen kinderen de Heilige Doop bedient als teken van het Verbond. Maar als er nooit een confirmatie volgt, een bevestiging tot lidmaat bij een openbare belijdenis, moet je dan niet eens gaan praten of iemand nu wezenlijk bij de Kerk wil horen of niet? En zo niet, moet je hem of haar dan niet laten gaan? Dat betekent toch nog niet dat ze daarmee direct uit Gods hand vallen? De Kerk kan er in de toekomst ook gewoon voor hen zijn, want de Kerk is er voor de wereld. Maar ze kan dat alleen als zijzelf Kerk blijft, heilig, afgezonderd, toegewijd aan de Here God.

Ik weet, dit zijn spannende vragen in onze traditie en de antwoorden zijn verdeeld, maar dat is geen reden ze niet te stellen.

De belangrijke vraag blijft staan: voor welke kinderen wilt ú als kerkelijke gemeente nu in feite verantwoordelijk zijn, en hóe vult u die verantwoordelijkheid in?

Avondmaal

Als ik het wat simpel zeg, dan zou je kunnen zeggen, dat we tot nu toe bezig waren met een opwaardering van de Doop; om die weer te zien en te beleven als een heilig sacrament. Als het gaat over het Avondmaal lijkt het wel of we dan het omgekeerde moeten doen. Velen van ons hier zijn opgevoed in een traditie waarin het Heilig Avondmaal bijna werd weggepromoveerd: onbereikbaar voor een zondig mens. Zo gemakkelijk als er werd gedoopt, zo moeilijk kreeg je toegang tot het Avondmaal. We beginnen daarom maar even bij het eind, de laatste vraag uit de Heidelbergse Catechismus in dit verband: Voor wie is het Avondmaal des Heren ingesteld? Het antwoord kan, na alles wat we hoorden, eenvoudig luiden: voor iedereen die wezenlijk bij de Kerk hoort.

We hebben gehoord: je kwam vroeger de Kerk niet zo gemakkelijk binnen. De gemeente, het volk Gods, moest heilig gehouden worden. Zij is immers het Lichaam van Christus op aarde. Maar behóórde je dan ook tot dit Lichaam, dan vierde je natuurlijk het Heilig Avondmaal mee. Het Lichaam is immers verbonden met het Hoofd. En juist de viering van het Heilig Avondmaal drukt dat uit: Jezus en Zijn gemeente op aarde, het is één lichaam. Heel de gemeente viert dus het Heilig Avondmaal, inclusief de kinderen. Althans (N.B.): inclusief de kinderen van de gemeente - zoals we dat eerder hebben gedefinieerd. De reformator Calvijn praktiseerde dit met zijn gemeente. Hij wilde zelfs niets weten van een confirmatie, een openbare belijdenis. Nee, de Heilige Doop en wat elementaire catechese, dat was voor hem voldoende om de kinderen deel te laten nemen aan het Heilig Avondmaal. En hij wilde dat het Avondmaal elke zondag werd gevierd, met heel de gemeente.

Als iemand dus argumenten tegen kinderen aan het Avondmaal heeft, kan die zich daarbij niet zo maar op Calvijn beroepen. Calvinisme is nog iets anders dan Calvijns.

Het uitsluiten van de kinderen

Toch is er een probleem met kinderen aan het Avondmaal. Waardoor?

Ik denk dat het probleem voor òns ontstaan is doordat wij vanwege onze dooppraktijk, die we al eerder analyseerden, de grens tussen kerk en wereld zagen vervagen. En om die grens dan tòch terug te vinden, hebben we hem toen bij wijze van spreken maar bij het Heilig Avondmaal

gelegd. Maar daarmee doen we iets heel oneigenlijks. Daarmee leggen we de grens binnen de Kerk zelf! We redeneren: ben je nog niet toegelaten tot het Heilig Avondmaal, dan sta je *eigenlijk* nog buiten de Kerk en hoor je bij de wereld. En wie aan het Avondmaal zitten, wel, die zijn het dan: het heilig volk. Maar, zoals gezegd, dat is een heel oneigenlijke grens. In de praktijk krijg je dan een onderscheid binnen de Kerk, binnen het Lichaam van Christus zelf. En dat kan tot vertwijfeling leiden bij gemeenteleden: 'Hoor ik er nu wel bij of niet? Ik ben gedoopt, maar dat blijkt eigenlijk niet te tellen'.

Zo belangrijk blijkt het dus de Heilige Doop opnieuw te 'ijken'. Want dáár ligt de grens tussen Kerk en wereld. Via de doopkapel kom je de Kerk binnen. Maar dan ook echt en helemaal. Dus: waar de vraag klinkt 'Kinderen aan het Heilig Avondmaal?', zul je ook gelijk wèl de Heilige Doop in ere moeten herstellen. Dat betekent dus bezinning op dooppraktijk en op doopcatechese, die tegelijk avondmaalscatechese is.

'Onwaardig eten'

Inmiddels is er al een hoop leed geschied. Velen zijn al opgevoed met het idee dat de scheidslijn tussen Kerk en wereld - of nog erger: tussen gelovig en ècht gelovig - bij het Avondmaal ligt. En de woorden van het formulier hebben velen in vertwijfeling gebracht. Want zij hoorden ze niet zoals Paulus ze zei, binnen de kaders van de gemeente, maar ze hoorden ze binnen hun eigen denkkaders, binnen hun eigen kerkelijke praktijk; met die grens tussen doop en avondmaal. Men hoorde in het klassieke formulier zeggen: 'Wie onwaardig eet en drinkt..', en dacht gelijk 'zie je wel, ik zit wel in de Kerk, maar ik hoor nog bij de wereld; ik ben te onwaardig om aan het avondmaal te gaan'. Men hoorde zeggen: 'die eet en drinkt tot zijn eigen oordeel', en men dacht dan gelijk 'voordat je dáár toch mag aanzitten, aan dat Avondmaal, dan moet je eerst wel superheilig zijn, anders word je voor eeuwig geoordeeld! Je moet eerst wel heel zeker zijn van je geloof!' - laat staan je kinderen daaraan toe te laten, die nog helemaal niet weten wat geloof is.

Gemeente, het is eigenlijk Godgeklaagd dat zo'n meningsvorming bij ons kon ontstaan. En er zijn mensen die hun hele leven niet meer los komen van een op deze wijze in hen gewekte vrees voor het Heilig Avondmaal. De avondmaalsviering is eerder een loodzware beproeving voor hen dan een vreugdevolle viering in Christus. Terwijl de ideeën die zich vast hebben gezet toch echt onzin zijn. Er zijn geen heiligen en daarnaast nog superheiligen; er is maar één heilig volk. En daar hoor je al bij, om Jezus' wil, krachtens de Heilige Doop. Daarin ben je met Hem verbonden: één lichaam, met Hem gestorven, begraven en opgestaan. Niets verhindert je om mee het Avondmaal te vieren. Geloof dat maar!

Waar Paulus het over heeft in 1 Cor. 11 is iets heel anders dan die verticale relatie met God waarmee veel mensen zitten. Het heeft zelfs niets te maken met of je er wel bij hoort of niet, of je voor God wel waardig bent of niet. Nee, de vraag is juist - horizontaal - *of we wel één lichaam zijn*. Paulus verwijt de Corinthiërs dat ze niet één zijn in liefde met elkáár. Paulus verwijt hen bij wijze van spreken óók dat ze een scheiding aanbrengen binnen de kerk; alleen dan niet één tussen gelovig en super-gelovig, maar *tussen rijk en arm*. Vóór de viering van het Heilig Avondmaal at men namelijk eerst samen. Een gewone gemeenschappelijke maaltijd. Aan het einde van die zogenaamde agapè-viering vierde men dan het Heilig Avondmaal. Maar: de rijken, de meesters, hadden de agapè-viering al achter de rug als de slaven ter kerke kwamen (die hadden thuis eerst nog huishoudelijk werk voor die meesters te doen). De armen, de slaven, vonden de hond in de pot. En dan ging men nog Avondmaal vieren, het feest van de eenheid, van de verbroedering!? Maar kun je zo avondmaal vieren? Is dat één lichaam zijn? 'Wacht op elkaar, opdat gij niet tot uw oordeel samenkomt', zegt Paulus daarom in vers 33. Daarover gaat het in 1 Corinthe 11. Liefde moet centraal staan. Echt één lichaam. Zo niet: dan is dat *onwaardiglijk*, dat wil zeggen: op een onwaardige *manier*, eten en drinken!!

Ik vrees dat er tijden zijn geweest dat gelovigen in de gemeente sterk bezig waren met de vraag 'ben ik niet onwaardig?', sterk gericht op hun persoonlijke relatie met God, en zo *juist* op

onwaardige wijze het Heilig Avondmaal hebben gevierd. Omdat ze *elkaar* niet zagen. Want ze waren niet gericht op elkaar, niet gericht op het 'één lichaam', elkaar echt als broeders en zusters aanvaardend. En dus aten ze zich zonder erover na te denken 'een' (niet: 'het') oordeel. En we kunnen ons afvragen: vieren wij het avondmaal tegenwoordig waardiglijk, dus op waardige wijze? Zijn we echt één? Bewijzen we elkaar dat met woorden en daden. Om Paulus in 1 Corinthe 11 nog eens aan te halen: onderscheiden we het lichaam wel? 'Onwaardig voor God' ben je natuurlijk altijd. Daarvoor *kom* je juist. Om van vergeving te leven. De Catechismus waarschuwt voor een onwaardige *manier* van vieren.

De betekenis van het Avondmaal

En dan naar die eerste vragen en antwoorden van de Heidelberger Catechismus: "Wat is nu het Heilig Avondmaal?"

Daar is eigenlijk maar één goed woord voor: het is een eucharistie. Dat wil zeggen: een dankzegging, een lofprijzing. Met elkaar zijn we dankbaar voor de verzoening van onze zonden. Paulus verwijst ter illustratie in 1 Corinthe 10 nog eens naar Israël. Het offerdier werd geofferd op het altaar. En men wist: omwille van dit onschuldig bloed wil de Here God ons vergeven. En dan at men samen ná dit offer stukken van het offerdier om God te danken voor Zijn vergeving, Zijn genade. Het griekse woord 'eucharistein' zou je kunnen vertalen als: van genade spreken. Zo viert Israël nog het Pascha. Vreugdevolle maaltijd, in aansluiting op het offer. Wij mogen van genade spreken - God heeft ons welgedaan, ons gered door het leven van het Lam. Zó viert Israël ook het Pascha in zijn geheel, groot en klein. Zo vierde Jezus het Pascha met Zijn discipelen en spreekt Hij de zegen uit over het brood, over de wijn. God dankend voor het Lam; de redding van Israël. Alleen klinken dan die ontzettende woorden: Ik ben het Lam. Door Mij wordt Israël en wordt de wereld gered. Dit zijn de instellingswoorden voor het Heilig Avondmaal geworden. En zó gedenken wij elk Heilig Avondmaal nog deze zelfopofferende liefde van de Zoon des mensen, en danken God voor zoveel genade in Jezus Christus.

Daarbij zijn vier thema's de avondmaalsviering gaan bepalen: het gedenken, geloof, hoop en liefde. Over elk thema kun je een preek schrijven, maar nu even heel kort:

1. 't Gedenken. Wij gedenken Jezus' leven, lijden, sterven en opstanding in telkens weer andere woorden.
2. Geloof. We worden door het Heilig Avondmaal gesterkt in ons geloof, ons vertrouwen op God. Wij belijden onze zonden en geloven dat ze ook echt om Jezus' wil vergeven zijn.
3. Hoop. Wij vieren het Heilig Avondmaal 'totdat Hij komt'. Elke viering heeft ook iets van de roep 'Maranatha': Heer Jezus, kom toch haastig naar uw belofte! Vervulling van het Heilig Avondmaal is het Koninkrijk van God, de nieuwe aarde, het bruiloftsmaal waarnaar we uitzien.
4. Liefde. De meeste van alle. Liefde ten aanzien van elkaar. Eén lichaam met elkaar en met Hem. Het is een innige gemeenschap. De Heidelberger Catechismus citeert Genesis 2 hier in Antwoord 76. Een gemeenschap als tussen man en vrouw: vlees van zijn vlees en been van zijn been, één lichaam.

Waar de sacramenten zó beleefd worden, daar is het één en al viering, één en al dankzegging, één vreugdevolle gemeenschap. Wij zijn gered! God heeft ons welgedaan. Door Jezus Christus, onze Here. Alle dingen worden nieuw. Wij zijn nieuw, met elkaar, door Hem. En vormen hier en nu al een nieuwe wereld, een nieuwe Adam. En zullen dat niet alleen met woorden maar ook met de daad jegens elkaar bewijzen.

(Bewerking van een prekenreeks door ds. B. Gijsbertsen over de Zondagen 25 t/m 30 van de Heidelberger Catechismus; Open Hof Kampen, 1996/2002)

